

УДК 343.214

Родіонова Таїса Василівна

*Старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу і криміналістики
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*

**РОЗМЕЖУВАННЯ ОЗНАКИ
«МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ»
ТА СУМІЖНИХ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК
(ЗА ДОПОМОГОЮ ПРИЙОМІВ
ЛІНГВІСТИЧНОГО ТЛУМАЧЕННЯ)**

Rodionova T. V.

The delineation of the topic «scene of the crime» and related objective evidence (with the help of methods of linguistic interpretation).

Abstract. In the article the problems of differentiation of the feature «crime scene» and the related objective evidence in certain articles of the Criminal code of Ukraine are considered. This is done with the use of linguistic methods of interpretation for the formation of a unified approach to their understanding in law enforcement. The conclusion is justified that with the clarification of the content of the elements of the crime are subject to interpretation in the first place is not the title of the article of the law, and the evidence of a crime enshrined by provisions of the criminal law. The additional arguments that the legislative concepts are often illustrating only the vector of direction of the actions of the perpetrator, with the help of the legislator to a greater extent describes the corresponding socially dangerous act punishable under the criminal code of Ukraine, not the place of its commission, are provided.

Key words: *the objective side of the crime, the scene of the crime, socially dangerous act, the subject of crime, method of crime, the linguistic interpretation.*

Криміналізація певних суспільно небезпечних діянь, як і будь-яка інша правотворча діяльність законодавця, обов'язково повинна спиратись на встановлені юридичною наукою закономірності та розроблені нею засоби використання цих закономірностей. Реальність же демонструє нам децю інший порядок речей. Спираючись більшою мірою на політичну доцільність, ігноруючи принцип економії кримінальної репресії та намагаючись за допомогою кримінального закону розв'язати проблеми, які не можуть бути розв'язані запровадженням кримінальної відповідальності, законодавець поспіхом та хаотично формулює диспозиції кримінально-правових норм. Після проходження відповідних експертиз (на які часто народні обранці і не дуже зважають), сформульовані ними норми набирають чинності і стають законом. Тут уже, за словом професора В. О. Навроцького, практичні працівники починають «сушити голову» над тим, як застосовувати прийняті кримінально-правові норми.

Зазначене стосується багатьох ознак складу злочину, але більшість із цих ознак знайшли належного теоретичного вивчення.

Однак цього не можна стверджувати стосовно такої ознаки об'єктивної сторони, як місце вчинення злочину. Звернення до теоретичних праць, науково-практичних коментарів, навчальної літератури формують у нас тверду впевненість у недостатності теоретичних напрацювань щодо належного правозастосовного тлумачення ознаки «місце вчинення злочину», розмежування останньої та подібних до неї ознак складу злочину, передусім предмета злочину, обстановки вчинення злочину і способу вчинення злочину.

Саме тому як для теорії, так і для практики кримінального права ми вчасно доволі корисним вивченням зазначених ознак складу злочину в аспекті тлумачення та їх розмежування. Допомогу у цьому нам нададуть лінгвістичні прийоми тлумачення, застосування яких до ознаки «місце вчинення злочину» ми уже започаткували в опублікованих раніше працях.

Спеціальні дослідження місця вчинення злочину у кримінально-правовій науці були розпочаті А. В. Наумовим і К. Л. Аюсовим у 80-х рр. [1; 2]. У подальшому цього питання торкалися в основному ті науковці, які вивчали об'єктивну сторону злочину, зокрема В. Б. Малінін і О. Ф. Парфьонов [3].

В сучасній українській кримінально-правовій науці ознака «місце вчинення злочину» досліджувалось у працях Л. П. Брич [4], З. А. Загинеї [5], А. А. Музики та Є. В. Лашука [6], В. Г. Мороз [7], І. І. Присяжнюка [8] та інших науковців.

Праці згаданих науковців створюють необхідний фундамент для подальших досліджень поняття місця вчинення злочину. Проте вивчення цих праць та інших доступних нам джерел дозволяють дійти висновку, що у теорії кримінального права існують розбіжності в поглядах науковців на зміст ознак «місце вчинення злочину», «предмет злочину», «обстановка вчинення злочину», «спосіб вчинення злочину» тощо. Для розмежування цих ознак науковці застосовують різні методи і прийоми, зокрема, лінгвістичного тлумачення, інші методи кримінально-правової герменевтики. Однак застосування зазначених методів і прийомів часто призводить до неоднакового тлумачення ознак складів злочинів, що впливає на якість правозастосовної діяльності. Тому завдання цієї статті — здійснення розмежування ознак «місце вчинення злочину» та суміжних об'єктивних ознак у деяких статтях Кримінального кодексу України із застосуванням прийомів лінгвістичного тлумачення для формування уніфікованого підходу до їх розуміння у правозастосовній практиці.

Передусім нагадаємо, що у раніше опублікованій статті ми описали певні закономірності та запропонували методичний інструментарій, які можуть бути основою створення методики розмежування понять «місце вчинення злочину», «предмет злочину» та «обстановка вчинення злочину». Зокрема, було доведено, що допоміжним методом розмежування цих ознак складу злочину є лінгвістичне тлумачення шляхом постановки відповідних питань: до іменника, що позначає предмет злочину, можна застосувати питання (*чого?*); місце вчинення злочину законодавець формулює так, що до нього можна поставити запитання (*де?*). Ми визнали обґрунтованим підхід, згідно з яким місце і час вчинення злочину постають компонентами обстановки. Якщо місце вчинення злочину завжди є складовою обстановки, то вказівка на останню у тексті статті Особливої частини КК України буде свідченням наявності і певного місця вчинення злочину. Якщо ж законодавець передбачає у статті лише місце вчинення злочину, то це ще не означає автоматичної наявності обстановки як ознаки об'єктивної сторони складу злочину.

Якщо при застосуванні лінгвістичного прийому тлумачення виявляється можливість одночасного формулювання до певної ознаки складу злочину двох питань — (*де?*) [місце] і (*коли?*) [час] — то це є свідченням наявності обстановки вчинення злочину, оскільки з теоретичної точки зору обстановка охоплює і місце, і час вчинення злочину [9, с. 171].

Спираючись на встановлені закономірності та запропоновану методику, можна здійснити аналіз статей Особливої частини КК України на предмет виявлення тих із них, де законодавець безсумнівно використав ознаку «місце вчинення злочину», а не інші ознаки об'єкта або об'єктивної сторони злочину. Одночасно здійснимо відповідне розмежування (і проілюструємо його конкретними прикладами) аналізованих ознак складу злочину, особливо у тих випадках, де місце вчинення злочину можна сплутати з іншими об'єктивними ознаками складу злочину.

Візьмемо в якості прикладу злочин, передбачений ст. 151 КК України «Незаконне поміщення в психіатричний заклад». Суспільно небезпечне діяння описане законодавцем як «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» (ч. 1 ст. 151 КК України). Згідно з наведеними положеннями на перший погляд може здатись, що місцем вчинення злочину має визнаватись *психіатричний заклад*, куди суб'єкт злочину поміщує завідомо психічно здорову особу. А чи насправді це так? Застосуємо описану вище методику лінгвістичного тлумачення. Щодо діяння «поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи» доцільним є використання не питання (*де?*), яке є характеристикою місця вчинення діяння, а питання (*куди?*) — «в психіатричний заклад». Постановка інших питань: (*коли?*) [час вчинення злочину]; (*де?* і *коли?*) [обстановка вчинення злочину] — видається неприйнятною через відчутний лінгвістичний дискомфорт. Тому за допомогою словосполучення «в психіатричний заклад» акцентовано лише на *векторі спрямованості діяння*¹ суб'єкта злочину; у такий спосіб законодавець описує відповідне діяння, що карається за ст. 151 КК України, а не місце його вчинення.

Доволі складним для тлумачення у контексті розмежування об'єктивних ознак складу злочину постас термін «житло», який законодавець неодноразово використовує під

¹ *Примітка.* Термін «вектор спрямованості діяння» пропонується у працях З. А. Загинеї. Див., напр.: Загинеї З. Кримінально-правова герменевтика: монографія / З. Загинеї. — К.: Видавничий дім «АртЕк», 2015. — С. 253.

час опису тих чи інших видів злочинів. Передусім це стосується злочину, передбаченого ст. 162 КК України «Порушення недоторканності житла». Науковці, які присвятили спеціальне дослідження тлумаченню ознак цього злочину, дійшли висновків про те, що житло у цьому складі злочину постає предметом злочину, а не місцем його вчинення. Такий висновок став результатом застосування методу лінгвістичного тлумачення, про який уже згадувалось вище. Наприклад, І. І. Присяжнюк пропонує використати прийом лінгвістичного тлумачення щодо ст. 162 КК України. Назва ст. 162 КК України наголошує: порушення недоторканності (*чого?*) житла [*предмет злочину*] [8, с. 87–88].

Його позицію у цілому підтримали А. А. Музика і Є. В. Лащук, які зазначили, що «у контексті розмежування аналізованих понять доволі оригінальним видається спосіб визначення місця вчинення злочину, що запропонований у дисертації І. І. Присяжнюка. Автор цілком правильно дійшов висновку про те, що у ст. 162 КК житло або інше володіння особи виступає не місцем вчинення злочину, а його предметом» [6, с. 157].

З. А. Загінєй теж вважає, що лінгвістичне тлумачення кримінально-правових норм може допомогти у розмежуванні предмета злочину і місця його вчинення. Однак, на її думку, цього недостатньо, оскільки потрібно враховувати ще й вектор спрямованості суспільно небезпечного діяння. Наприклад, житло або інше володіння особи — це не територія, на якій вчиняється злочин, а певним чином виділений людинною простір, через порушення недоторканності якого порушується її приватне життя [5, с. 253]. Тобто вчена, по суті, не вважає житло або інше володіння особи місцем вчинення злочину.

Проте, незважаючи на таку однодушність науковців в оцінці поняття «житло» в контексті аналізованого складу злочину, ніхто зі згаданих авторів не звернув увагу на одну важливу обставину, а саме: тлумаченню підлягають ознаки складу злочину, а вони вписані не у назві статті — «порушення недоторканності житла» — а в диспозиції кримінально-правової норми. Звернемося безпосередньо до опису злочинної поведінки, що міститься у ч. 1 ст. 162 КК України: «незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян». Як бачимо, законодавець у цій диспозиції передбачив

не одну, а чотири форми об'єктивної сторони складу аналізованого злочину:

- 1) незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи;
- 2) незаконне проведення в них огляду чи обшуку;
- 3) незаконне виселення;
- 4) інші дії, що порушують недоторканність житла громадян.

Отже, лінгвістичному тлумаченню за відповідною методикою підлягає не назва цієї статті, а окремі форми об'єктивної сторони злочину. Проілюструємо це відповідним прикладом. Незаконне проникнення (*куди?*) — до житла чи до іншого володіння особи. Тут житло чи інше володіння особи постають не місцем вчинення злочину, а характеризують суспільно небезпечне діяння, вектор його спрямованості. Наступна форма об'єктивної сторони описана як незаконне проведення в них, тобто у житлі чи іншому володінні особи, огляду чи обшуку. Застосуємо прийом лінгвістичного тлумачення: незаконне проведення огляду чи обшуку (*де?*) — в них [житлі або іншому володінні особи]. Тут слід зробити висновок про те, що житло чи інше володіння особи у цій формі об'єктивної сторони постають місцем вчинення злочину. В якості додаткового аргументу відмінності цих форм вчинення злочину можна навести нетотожність самого суспільно небезпечного діяння у попередніх двох формах об'єктивної сторони цього злочину: *проникнення* (перша форма) і *проведення* (друга форма). Тобто, незаконне проведення огляду або обшуку можливе і без незаконного проникнення у житло — наприклад, потерпілий пустив свого знайомого працівника поліції додому (відсутність незаконного проникнення), а той, перебуваючи у житлі, незаконно розпочав огляд або обшук.

Третя та четверта форми об'єктивної сторони цього злочину можуть характеризувати як вектор спрямованості суспільно небезпечного діяння (незаконне виселення), так і предмет злочину (інші дії, що порушують недоторканність (*чого?*) — житла громадян [*предмет злочину*]).

У злочинах проти власності законодавець також часто передбачає в якості обтяжуючої обставини вчинення таких діянь у поєднанні з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3 ст. 185, ч. 3 ст. 186, ч. 3 ст. 187 КК України). На перший погляд, йдеться про певне місце вчинення злочину. Однак застосування лінгвістичного тлумачення наочно свідчить про те, що такий під-

хід є поверхневим. Розглянемо це питання стосовно крадіжки, поєднаної з проникненням у житло. Крадіжка, тобто тасмне викрадення чужого майна, поєднується з проникненням у житло. У лінгвістичному розумінні йдеться не про вчинення діяння у певному місці, а його вчинення певним *способом* — (як? або яким чином?) — шляхом проникнення у житло. Якби криміноутворюючою ознакою злочину було місце його вчинення, то будь-яка крадіжка у житлі кваліфікувалася б за ч. 3 ст. 185 КК України. Однак сучасна доктрина кримінального права та судова практика дотримуються іншої позиції. Так, Д. О. Калмиків і Д. В. Каменський у підручнику «Кримінальне право України. Особлива частина» (2012 р.) зазначають, що для правильного вирішення питання про наявність або відсутність кваліфікуючої ознаки «проникнення у житло, інше приміщення чи сховище» істотне значення має момент виникнення у винного умислу на вчинення крадіжки, грабежу чи розбою. Ця ознака відсутня, якщо умисел на викрадення майна у особи виник вже під час перебування в приміщенні чи сховищі [10, с. 368].

Пленум Верховного Суду України також підкреслив свою позицію щодо цього питання, виклавши її в абз. 3 п. 22 постанови № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р.: «Вирішуючи питання про наявність у діяч винної особи названої кваліфікуючої ознаки суди повинні з'ясувати, з якою метою особа опинилася у житлі, іншому приміщенні чи сховищі та коли саме в неї виник умисел на заволодіння майном. Викрадення майна не можна розглядати за ознакою проникнення в житло або інше приміщення чи сховище, якщо умисел на викрадення майна у особи виник під час перебування в цьому приміщенні» [11].

Наведені позиції теорії та судової практики видаються додатковими аргументами на користь нашого висновку про те, що криміноутворюючою ознакою цього злочину постає не житло, як місце вчинення крадіжки, а незаконний характер проникнення до нього.

Складними для кримінально-правового аналізу є ознаки об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 197¹ КК України «Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво». Згідно з положеннями ч. 1 цієї статті злочином визнається самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику. Виникає запитання:

земельна ділянка постає тут предметом вчинення злочину чи місцем вчинення злочину?

Для відповіді на нього скористаємось методами тлумачення, що застосовувались нами вище і спираються як на лінгвістичні прийоми, так і на аналіз законодавчого опису форм об'єктивної сторони складу злочину.

Форма об'єктивної сторони «самовільне зайняття (чого?)» — земельної ділянки вказує на те, що земельна ділянка постає тут предметом злочину.

Проте інша форма об'єктивної сторони цього злочину, що передбачена ч. 3 та 4 ст. 197¹ КК України, пов'язується із земельною ділянкою як місцем вчинення злочину: «самовільне будівництво будівель або споруд (де?)» — на самовільно зайнятій земельній ділянці [місце вчинення злочину].

Ознайомлення з особливостями законодавчого викладення ознак місця вчинення діяння у деяких статтях Особливої частини КК України дозволяє дійти цікавих у теоретичному плані висновків. Наприклад, ч. 3 ст. 158 КК України «Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей Державного реєстру виборців» передбачає в якості злочинних дій, зокрема, складення чи підписання відповідного протоколу «не на засіданні виборчої комісії чи комісії з референдуму, на якому здійснюється підрахунок голосів виборців чи встановлення підсумків голосування чи результатів виборів або референдуму». Отже, ознакою об'єктивної сторони складу злочину може бути вчинення дій не в тому місці, де вимагає закон. Це може бути як окремий закон, що регулює порядок відповідних дій, так і безпосередньо кримінальний закон. Наприклад, ч. 1 ст. 91 Закону України «Про вибори народних депутатів України» передбачає: «Дільнична виборча комісія на своєму засіданні складає протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці...» (виділено нами. — Т. Р.) [12]. Низка інших положень виборчого законодавства дозволяє дійти висновку про обов'язок складати чи підписувати протоколи про підрахунок голосів виборців саме на засіданні виборчої комісії чи комісії з референдуму, на якому здійснюється підрахунок голосів виборців чи встановлення підсумків голосування чи результатів виборів або референдуму. Водночас наведений вище витяг із ч. 3 ст. 158 КК України дозволяє стверджувати, що і безпосередньо кримінальний закон повторює ви-

могу складати чи підписувати відповідний протокол на засіданні виборчої комісії чи комісії з референдуму, на якому здійснюється підрахунок голосів виборців чи встановлення підсумків голосування чи результатів виборів або референдуму.

У такому разі, з точки зору теорії різновидів ознак складу злочину, ми маємо справу із *негативною*¹ ознакою складу, що вказує на місце вчинення злочину. А це дозволяє дійти висновку про те, що кримінально каранним може бути не лише вчинення дії у певному місці, але і вчинення дії не в тому місці, де цього вимагає закон.

На підставі викладеного можна дійти таких висновків.

По-перше, визнання належності певної ознаки, що міститься у кримінально-правовій нормі, до тієї чи іншої ознаки складу злочину значною мірою залежить від форми законодавчого опису його об'єктивної сторони. Один і той самий феномен об'єктивного світу може поставати в одній формі об'єктивної сторони як предмет злочину, в іншій — як місце вчинення злочину або його спосіб.

У деяких випадках один і той самий термін позначає певний феномен, що може належати до різних ознак складу злочину. Наприклад, у ч. 1 ст. 197¹ КК України земельна ділянка є предметом злочину, тоді як у ч. 3 цієї статті земельна ділянка уже є місцем його вчинення.

По-друге, при з'ясуванні змісту ознак складу злочину тлумаченню насамперед підлягає не назва статті закону, а ознаки складу злочину, закріплені диспозицією кримінально-правової норми.

По-третє, законодавчі поняття часто ілюструють лише вектор спрямованості діяння суб'єкта злочину, за їх допомогою законодавець більшою мірою описує відповідне суспільно небезпечне діяння, що карається за КК України, а не місце його вчинення.

У деяких випадках ми можемо мати справу із негативними ознаками складу, що вказують на місце вчинення злочину. Це дозволяє дійти висновку про те, що кримінально каранним може бути не лише вчинення дії у певному місці, але і вчинення дії не в тому місці, де цього вимагає закон.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наумов А. В. Место совершения преступления и его уголовно-правовое значение / А. В. Наумов, К. Л. Акоев // Советская юстиция. — 1988. — № 7. — С. 11–14.
2. Акоев К. Л. Место совершения преступления и его уголовно-правовое значение / К. Л. Акоев / Научная редакция и предисловие А. В. Наумова. — Ставрополь: Сервисшкола, 2000. — 176 с.
3. Малинин В. Б. Объективная сторона преступления / В. Б. Малинин, А. Ф. Парфенов. — СПб.: Издательство Юридического института (Санкт-Петербург), 2004. — 301 с.
4. Брич А. Місце вчинення злочину і його значення у розмежуванні складів злочинів та відмежуванні їх від складів інших правопорушень / А. Брич // Вісник Львівського університету. Серія юрид. — 2011. — Вип. 52. — С. 267–280.
5. Загнєй З. Кримінально-правова герменевтика: монографія / З. Загнєй. — К.: Видавничий дім «АртЕк», 2015. — 380 с.
6. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія / А. А. Музика, С. В. Лашук. — К.: ПАЛІВОДА А. В., 2011. — 192 с.
7. Мороз В. Г. Поняття місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину / В. Г. Мороз // Юридична наука. — 2014. — № 5. — С. 122–136.
8. Присяжнюк І. І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи в Україні: моногр. / І. І. Присяжнюк, за наук. ред. З. А. Тростюк. — К.: Національна академія прокуратури України; Кіровоград: МПП «Антураж А», 2011. — 290 с.
9. Родіонова Т. В. Розмежування понять «місце вчинення злочину», «предмет злочину» та «обстановка вчинення злочину» / Т. В. Родіонова // Наука і правоохорона. — 2015. — № 4 (30). — С. 166–172.
10. Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. — Луганськ: видавництво «Елтон-2», 2012. — 780 с.
11. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 10. — [Електронний ресурс]. — Верховна Рада України. Законодавство України. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.
12. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України від 16 березня 2012. — № 10, № 10–11. — С. 416. — ст. 73.

¹ Примітка. Більшість ознак складу сформульовано в законі у позитивній формі: у вигляді вказівки на ті чи інші якості (властивості) злочину. Всі ці ознаки можна назвати позитивними. З точки зору логіки, вони виявляються у так званих позитивних поняттях. Поняття, у яких відбиваються ознаки, що властиві предмету, називають позитивними. Позитивні поняття характеризують у предметі наявність тієї чи іншої якості або відносин. Утім, під час опису деяких складів злочинів зустрічаються ознаки, ко-трі виявляються в негативних поняттях. У негативних поняттях ознакою, за якою узагальнюються предмети, слугує відсутність у них тих чи інших якостей, властивостей, відносин. Такі ознаки можна назвати негативними. Вони вказують на відсутність тих чи інших якостей, властивостей, особливостей діяння, що визнається злочином. Докладніше про це див.: Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. — М.: Юрид. лит., 1972. — С. 122 et cetera.

REFERENCES:

1. Naumov A. V. (1988). *Mesto sovershenija prestuplenija i ego ugolovno-pravovoe znachenie* [The scene of the crime and its criminal-legal significance]. Sovetskaja justicija. 7. P. 11–14. [in Russian].
2. Akoev K. L.. (2000). *Mesto sovershenija prestuplenija i ego ugolovno-pravovoe znachenie* [The scene of the crime and its criminal-legal significance]. In: K. L. Akoev Nauchnaja redakcija i predislovie A.V. Naumova. Stavropol'. Servisshkola. 176 p. [in Russian].
3. Malinin V. B. (2004). *Ob'ektivnaja storona prestuplenija* [The objective side of the crime]. SPb. Izdatel'stvo Juridicheskogo instituta (Sankt-Peterburg). 301 p. [in Russian].
4. Brych L. (2011). *Mistse vchynennia zlochynu i yoho znachennia u rozmezhuванні skladiv zlochiniv ta vidmezhuванні yikh vid skladiv insybykh pravoporushben* [The scene of the crime and its significance in the delimitation of crimes and distinguish them from compositions of other offences]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yuryd [Visnyk of Lviv University. Series Law.] 52. P. 267–280. [in Ukrainian].
5. Zahynei Z. (2015). *Kryminalno-pravova hermenevtyka: monografija* [Criminal legal hermeneutics: monograph]. K. Vydavnychi dim «ArtEk». 380 p. [in Ukrainian].
6. Muzyka A. A. (2011). *Predmet zlochynu: teoretychni osnovy pryznannia: monografija* [The subject of the crime: the theoretical foundations of cognition: monograph]. K. PALLYVODA A. V. 192 p. [in Ukrainian].
7. Moroz V. H. (2014). *Ponattia misttia vchynennia zlochyynu yak oznaky obiektyvnoi storony zlochynu* [The concept of crime scene as signs of the objective side of the crime]. Yurydychna nauka [Juridical science]. 5. P. 122–136. [in Ukrainian].
8. Prysiashniuk I. I. (2011). *Kryminalna vidpovidalnist za porushennia nedotorkannosti zhytla abo insbobo volodinnia osoby v Ukraini: monobr.* [Criminal liability for violation of the inviolability of the home or other possession of a person in Ukraine: monograph]. In: Prysiashniuk I. I., Ed. Z. A. Trostiuk. K. Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. Kirovohrad. MPP «Anturazh A». 290 p. [in Ukrainian].
9. Rodionova T. V. (2015). *Rozmezhuвання poniat «mistse vchynennia zlochynu», «predmet zlochynu» ta «obstanovka vchynennia zlochynu»* [The distinction made between 'the scene of the crime, subject of crime' and 'the situation of the crime']. Nauka i pravookhorona [Science and law enforcement], 4 (30). P. 166–172. [in Ukrainian].
10. Ed. O. O. Dudorova, Ye. O. Pysmenskoho. T. 1. (2012). *Kryminalne pravo. Osoblyva chastyna: pidruchnyk* [Criminal law. Special part: textbook]. Luhansk. Vydavnytstvo «Elton-2». 780 p. [in Ukrainian].
11. *Pro sudovu praktyku u spravakh pro zlochyyny proty vlasnosti*: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06 lystopada 2009 roku № 10. [About court practice on Affairs about crimes against property: the Resolution of Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated November 06, 2009 No. 10] Available: <http://scholarship.law.wm.edu/facpubs/624>.
12. *Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 17 lystopada 2011 r. № 4061-VI* [About elections of people's deputies of Ukraine. Law of Ukraine of November 17, 2011 No. 4061-VI]. Vidomosti Verkhovnoi Rady [Bulletin of the Verkhovna Rada]. 16.03.2012. 10, 10–11, 416 p. P. 73. [in Ukrainian].